

Koncepce restaurátorského záměru

© MgA. Vojtěch Verner, MgA. Dunja Stevanović, Ph.D.

Výsledkem restaurování má být na prvním místě rehabilitace a zachování veškerých hodnot památky. Restaurátorský záměr se musí vztahovat k několika požadavkům, tak aby bylo splněno zadání GASK, a zároveň aby bylo dílo opečováno citlivě k jeho vlastní identitě. K unikátnímu uměleckému dílu, které je velice oblíbené nejen u odborníků, ale i u návštěvníků, je nutné přistupovat citlivě, avšak protože dílo bude trvale umístěno v exteriéru, tak budou použité technologie muset splnit svou stabilizační funkci i v náročných venkovních podmínkách, ve všech ročních obdobích. Tím pádem není zcela možné bavit se o reverzibilitě použitých materiálů, ale spíše o jejich stabilitě, a aby jejich stárnutí napodobovalo stárnutí originálních materiálů, a to zejména co se koule týče. Je třeba vědět, že restaurátorský zákrok dílo opticky scelí a zaručí jeho bezpečnost pro návštěvníky, i pro dílo samotné, ale jen na blíže těžko specifikovatelný časový úsek. Degradace umělých materiálů není ještě tolik prozkoumána a zároveň každý autor s materiálem pracuje dle uvážení a technologické chyby jsou tak běžným nepřítelem restaurátora. Ne že by snad umělci byli schopni dělat neustále chyby v technologiích, ale v časovém horizontu desetiletí se projeví i drobná odchylka například při míchání směsi i v jinak homogenním materiálu.

Návrh postupu restaurování

Dílo by mělo být kompletně zbaveno nečistot, a při tom by měly být opatrně čištěny lokace kolem poškozených míst. Koroze na nerezových plochách by měla být potlačena, a bude-li to možné, zcela odstraněna. Zbytky barev nacházejících se na ocelových deskách by měly být konsolidovány, protože se nepochybně jedná o zbytky barev, které autor na oceli ponechal (i když třeba nebyly zamýšlené). Po očištění by se měla stabilizovat horní nepohledová strana vertikálních desek tak, aby nedocházelo ke stékání nově vytvořené koroze na nerezovou plochu. Koroze je jinak zamýšlená a není záhodno ji příliš konsolidovat, protože by tak došlo k celkové změně barevnosti (tmavší odstín).

Trhliny na plastové kouli by měly být injektovány zatékavým konsolidantem, který zcela vyplní duté prostory a zároveň je i propojí, aby nedocházelo k odpadávání částí plastiky. Chybějící materiál bude nutné nahradit na základě zkoušek materiálů a následně výpadky vyplnit. Je vhodné, aby v celku byly doplňky těžko rozpoznatelné, kvůli jednotné ploše. Nakonec by bylo vhodné aplikovat na celý povrch UV lak, aby se zpomalila degradace povrchu. Lak by měl mít také schopnost do určité míry bránit mechanickému poškození.

Přehled restaurátorských úkonů

1. Čištění
2. Odstranění korozních produktů
3. Lokální úprava povrchu proti vzniku koroze
4. Konsolidace narušených míst
5. Výroba záplaty pro výpadky a jejich připevnění
6. Barevná retuš
7. Lakování

7.1 Etapa čištění

Tato etapa bude rozdělena na dvě části, první se bude týkat plastové koule, druhá kovových částí.

Plastová koule se dá považovat za relativně málo znečištěnou. Přesto bude třeba kvůli restaurování celý povrch zbavit nečistot a provést důkladné odmaštění, které je zásadní pro aplikaci některých materiálů. Povrch koule je poměrně pevný, nicméně k čištění mohou být použity pouze jemné čisticí nástroje a destilovaná voda s nekyselým detergentem. Zejména důkladně bude třeba vyčistit praskliny, aby do nich mohl dobře později pronikat konsolidant. Kovové části bude třeba očistit opatrně od volných nečistot a lišejníků tak, aby nebyla narušena autorem zamýšlená vrstva koroze. Naopak na místech, kde koroze zamýšlena nebyla – na vnitřních stranách plátů, bude nutné ji upravit. To bude provedeno roztokem chelátu. Bude nutné použít přípravky na likvidaci biologického napadení, aby mechy a lišejníky již dále nevytvářely kyselé pH. K restaurování kovových částí bude přizván odborník v této oblasti, podle potřeby.

7.2 Etapa konsolidace

Tato etapa bude vyžadovat zdlouhavý postup, protože pro kvalitní injektáž a prolepení jednotlivých

prasklin, bude nutné injektáž provádět vždy z horní strany koule tak, aby konsolidant zatekl optimálně co nehlouběji do systému trhlin. Proto bude nutné postavit kolem koule lešení, (které bude využito i při etapě čištění) a vytvořit nad koulí pracovní plošinu. Koule bude vždy natočena ošetřovanou plochou vzhůru a zajištěna proti otočení, následně bude vyvrtán mikro otvor pro injekční jehlu. Většina trhlin by měla být přelepena tak, aby při injektáži konsolidantu nedocházelo k nekontrolovatelným výtokům a potřísnění koule. Konsolidant by mohl na kouli vytvořit skvrny, které by byly patrné i po čištění viditelné, proto je nutné provádět tento zákrok s nejvyšší opatrností. Zároveň musí být ponechán jistý prostor pro výměnu vzduchu za konsolidant. Na některých místech již došlo k oddělování jednotlivých vrstev laminované koule od sebe. Tato místa bude nutné podle charakteru praskliny nutné buď zatížit, nebo přitáhnout s pomocí utahovacích popruhů (kurt, látkových popruhů a podobně).

7.3 Etapa plastické retuše a rekonstrukce chybějících částí

Na plastice se sice nenachází velké množství chybějících částí, nicméně nejnáročnější v tomto ohledu bude výroba záplaty tak, aby přesně dosedla na své místo a měla stejnou barevnost, jako originální povrch. Bude nutné provést řadu odstínových zkoušek, protože po povrchové úpravě samotné koule dojde k jejímu mírnému ztmavnutí. Nejprve bude třeba domodelovat povrch koule, následně sejmout otisk do silikonové formy, která bude využita na tvorbu doplňovaného plátku. Plátek se stejnou barevností bude přesně zasazen a přilepen. Trhliny budou vyplněny konsolidantem při etapě konsolidace a vzhledem k jejich velikosti bude pravděpodobně nemožné provést jejich tmelení tak, aby nebyl mírně přetmelen i povrch koule. Nicméně jistě je možné provést zkoušky tmelení, které napoví, jestli tento krok provést, či nikoli.

7.4 Etapa barevné retuše a doplnění podkladů

Některá místa jsou poškozena vrypy a škrábanci, které bude třeba barevně retušovat. K tomu by měly být použity pigmenty pojené stejným materiálem jako bude laková vrstva. V případě, že škrábance budou vyhodnoceny jako příliš hluboké a retuš nedostatečná, tak bude třeba provést jejich vyplnění. To bude provedeno stejným materiálem jako doplnění plastické.

7.5 Etapa povrchové úpravy

Pro povrchovou úpravu koule by měl být zvolen takový prostředek, který bude odolávat teplotám a bude UV stabilní. Je na místě konstatovat, že aplikace takového prostředku nebude mít dlouhou životnost. A to hlavně proto, že teploty v létě budou dosahovat vysokých hodnot což vysoce zahřeje nejen kouli, ale i ocelové části kolem plastiky, které k ohřevu budou patrně také přispívat. Nicméně i zimní mínusové teploty budou pro lak destruktivní a bude tedy třeba pozorovat míru jeho degradace. Pokud bude restaurátorem konstatováno, že lakování již není

dostatečné, bude třeba aplikaci opakovat. Bude vhodné provést povrchovou úpravu i kovových částí, aby byla alespoň zpomalena degradace povrchu.

7.6 Dokumentace

Restaurátorská zpráva a fotodokumentace bude zpracována podle §14, zák.20/87Sb. v dostatečném rozsahu. Fotodokumentace bude obrazově provázet restaurátorskou zprávu v celém procesním rozsahu. Laboratorní průzkumy budou obsaženy v příloze.

8 Technologický list

Čištění: Jemné kartáče, houbičky, parní čistič, destilovaná voda, nekyselý detergent, sanatóp liquid, stříčka

Odstranění korozních produktů: Chelaton 3, 10% roztok, zábalová vata, Arbocel, igelit.

Konsolidace narušených míst: Konsolidant vyrobený na míru originální hmotě díla na bázi epoxidu/polyesteru

Výroba záplaty pro výpadky a jejich připevnění: Materiál navržený chemicko-technologickou laboratoří

Barevná retuš: pigmenty, epoxidové/polyesterové pojivo.

Lakování: pigmentována epoxidová/ polyesterová vrstva, UV stabilní, několik vrstev.